

אמר ליה רב ספרא לאבבי לקיים תירוצו של רבי אבא: מי קא מודמית איסורא לממונא?!

איסורא בטיל, אבל ממונא לא בטיל.

ביאור הדברים על פי המאירי:

כלומר: נבילה בשחוטה והדומה לה, עיקר התערובת הוא איסור בהיתר עד שכשאדם מזכיר התערובת אין אומרים ממון פלוני נתערב עם ממון פלוני אלא איסור פלוני נתערב עם היתר פלוני, וראוי לומר שייבטל.

והיינו: שאין הדבר תלוי בבעלים או בתובעים אלא בשם איסור והיתר ושם ממון, ומים ומלח עיקר התערובת נזכר בו שם ממון אף על פי שאיסור תחומין נגרר אחריו, והילכך אין ראוי לומר שייבטל.

[וטעמא מאי, המאירי לא גרסו]

תירוצי הגמרא מתפרשים על פי שיטת התוספות.

אבבי אמר תירוץ אחר לבאר למה אין בטלין המים והמלח לגבי עיסה: גזירה שמא תעשה עיסה בשותפות, כלומר: שמא תבוא מתוך כך להתיר להוליכה כרגליה אף בעיסה שהיא שותפת גמורה בה עם אחרת; והוא הדין שמטעם זה אין התבלין בטל בקדרה.

רבא אמר: לפיכך אין התבלין בטל בקדירה, משום דתבלין לטעמא עבידי וטעמא לא בטיל [תבלין עשוי הוא לתת טעם בקדרה, וכל כי האי גוונא אין דין ביטול]; והוא הדין שמים ומלח אין בטלין בעיסה, המלח כיון שאף הוא נותן טעם, והמים כיון שחשובים הם, שעיקר העיסה נעשית ממים.⁽⁷⁾

ורב אשי אמר⁽¹⁾: אין דבר האסור באיסור ל"ט-א

אלא מר שני חדא ומר שני חדא, כלומר: אבבי יהיב טעמא לעיסה, ורבא יהיב טעמא לקדרה, ולא פליגי; וכתבו על זה התוספות שהוא דוחק, ושיטת רש"י טעונה ביאור, שהרי טעמו של אבבי שייך בקדירה כמו בעיסה, וכן טעמו של רבא שייך גם לגבי מלח בעיסה?!

והמאירי כתב על דברי רבא: לא חלק על אבבי אלא שהשאלה כשם שהיתה במים ומלח כן היתה בתבלין, ותירץ אבבי זו של מים ומלח, ובא רבא לפרש שבתבלין לקדרתה מיהא אין צריך לבא בה מטעם גזירה, דתבלין נותן טעם הוא.

ולדבריו יתכן, דאף כי דברי רבא ייתכנו במלח שבעיסה, מכל מקום גבי מים שבעיסה צריכים אנו לדברי אבבי, ונמצא אבבי אינו צריך לרבא ורבא צריך לאבבי, ודוק.

1. הר"ש בשביעית פרק ו משנה ג כתב לפרש

גם אין מובן מה שכתב: אבל אם עירב המוצאן לצד אחד אינו מוליך וכו' ואפילו יש להם בעלים הואיל ואין להם תובעים, ומשמע: אילו היו להם בעלים ותובעין היה יכול המוצאן להוליכן לאותו צד שעירב, והרי אם היו להם בעלים היו החפצים קונים את שביתת הבעלים.

ואם כוונתו שהבעלים הזוכין אינם תובעין, שהרי בעלים ותובעים הם.

ומלבד כל האמור הדברים סתומים מה ענין כל זה לעניננו?!

גם לא נתבאר לשון הברייתא: אף על פי שאין להם בעלים דומין כמי שיש להם בעלים, ולפי דברי המאירי, יותר היה ראוי לומר: אע"פ שיש להם בעלים דומין כמי שאין להם בעלים. ומיהו לא הזכר לשון זה במאירי, ואפשר אינו גורסו.

7. כתב רש"י: ורבא אמר, ולא פליג אדאבבי

שנינו במשנה: רבי יהודה פוטר במים:

מדייקת הגמרא ממה ששנינו "פוטר במים" כי מים אין, אכן פוטר רבי יהודה, ואין אוסרים הם מלהוציא את העיסה מחוץ

תחומין בטל ברוב, משום דהוי ליה דבר שיש לו מתירין, יש לו אפשרות היתר על ידי שיליכה למחר או יאכלה כאן [רש"י]⁽²⁾, וכל דבר שיש לו מתירין אפילו באלף לא בטיל [וכמבואר לעיל בתחילת המסכת].⁽³⁾

ובתירוצם השני כתבו התוספות, כיון שאין העיסה נילושה אלא על ידי המים, והקדרה נתקנה בשביל התבלין, אם כן כשעירב זה בזה, הוי כאילו מין אחד.

והר"ן בנדרים נב א [ורמז לזה בקצרה כאן] כתב: שהראשונים פירשו, שמים ועיסה חשובים "מין במינו" הואיל ואי אפשר לעיסה בלי מים ומלח, והוכיחו סברא זו מסוגיית הגמרא לעיל, דמשמע שמים בעיסה מין במינו הוא, [וכפי שנתבאר לעיל].

אבל הר"ן פירש לפי דעת הרי"ף באופן אחר, והוא:

טעם דבר שיש לו מתירין שאינו בטל, הוא משום, דאף לרבנן יש לנו לומר שמין במינו לא בטל וכדעת רבי יהודה, אלא שלפי דעת חכמים אין אנו הולכים אחר עצמות המינים, אלא אחר דינם שהאחד "אסור" והאחד "מותר", ומתוך כך אנו דנים אותם כמין בשאינו מינו אף שבעצמותם מין אחד הוא, [ואינו משום "עד שתאכלנו באיסור תאכלנו בהיתר" וכשיטת רש"י].

ולפיכך, אם דבר שיש לו מתירין הוא, כלומר: אין הדבר "אסור" בהחלט, אלא יש לו היתר לאחר זמן, אין די בחילוק שיש בדינם עכשיו כדי לעשותו מין בשאינו מינו, וזהו שאמרו: דבר שיש לו מתירין לא בטל.

וזה הוא הטעם שרק מין במינו אינו בטל בדבר שיש לו מתירין, שהואיל ובעצמותם שני מינים הם, אף שהושוו קצת להיות מין אחד בדינם, מכל מקום מועיל חילוקם בעצם לעשותם

מה דהוצרך רב אשי לטעם זה, אע"ג דקיימא לן בעלמא דטעמא לא בטיל, שהוא משום "דתחומין תלויים בשם הבעלים, ואין שם בעלת המלח והמים על העיסה".

ביאור דבריו, שאין הנידון כשאר ביטולים של איסור, אלא משום שאין שם הבעלים עליו, ודבר זה אינו תלוי בטעם.

2. במה שכתב רש"י, כי תחומין חשוב דבר שיש לו מתירין משום שיכול לאוכלה כאן, יש לדון בו, כי יש לומר: לא אמרינן דבר שיש לו מתירין אלא אם הדבר שבו הוא נאסר יש לו אפשרות היתר, אבל מה שיש לו היתר לדבר שלא נאסר, אין זה דבר שיש לו מתירין, וראה מה שכתב בזה בלקוטי רבינו עקיבא איגר כאן.

3. הקשו הראשונים: הרי דבר שאין לו מתירין שאינו בטל אינו אלא כשנתערב מין במינו, אבל מים ומלח בעיסה שהם מין בשאינו מינו, בזה אין מועיל מה שהוא דבר שיש לו מתירין!?

והר"ש בשביעית פרק ו משנה ג כתב על פי סברתו [הובאה בהערה לעיל] שאין נידון הביטול כאן כשאר ביטולים, אלא מחמת שאין שם בעלת המלח והמים על העיסה הואיל והמים והמלח מועטים, ומטעם זה סובר רב אשי כי יש לדון ביטול אף על גב ד"טעמא לא בטיל".

וכיון שכן, הואיל ובעלמא במין במינו בדבר שיש לו מתירין מחמירים, אף כאן אסור אע"ג שהוא מין בשאינו מינו, ראה שם; וראה מה שכתבו התוספות בתירוצם הראשון.

כלומר: שהמים ניכרים בה שהרי נעשו רוטב?! (4)

ומשנינן: לא קשיא, כי:

הא ברייתא שאמרו בה שהמים בטלים אף בקדירה מיירי בתבשיל עבה שאין רוטבו ניכר בו שמעורב הוא בתוך התבשיל, ועל כן פוטר בה רבי יהודה.

הא ברייתא שאמרו בה שאין המים בטלים מיירי בתבשיל רכה שהרוטב ניכר בו.

מתניתין:

א. הגחלת הרי היא כרגלי הבעלים, ואין מוציאין אותה חוץ לתחום שביתת בעליה.

ואילו שלחבת כגון שהדליק את נרו בשלהבתו של חברו, מותר להוליכה בכל מקום, הואיל ואין בה ממש.

נחלקו הראשונים בפירוש המשנה: (5)

למקום שביתתם, אבל מלח שהושם בעיסה לא, אין פוטר רבי יהודה, ואין להוציא את העיסה מחוץ למקום שביתת המלח.

ותמהינן: והא תניא בבביתא שאין חילוק לדעת רבי יהודה בין מים לבין מלח, דתניא: רבי יהודה אומר: מים ומלח בטלין בין בעיסה בין בקדרה?!

ומשנינן: לא קשיא, כי:

הא ברייתא שאמרו בה שאף המלח בטל מיירי במלח סדומית שהוא דק ואינו ניכר, ועל כן בטל הוא כמו המים.

הא משנתנו שאין פוטר בה רבי יהודה במלח, מיירי במלח אסתרוקנית, הוא מלח גס והוא ניכר.

וכאן מתמהת הגמרא על הברייתא שלמדנו: מים ומלח בטלין בין בעיסה "בין בקדירה":

והתניא: רבי יהודה אומר: מים ומלח בטלין בעיסה, ואין בטלין בקדרה מפני רוטבה,

מין בשאינו מינו.

וכתב הר"ן שלפי זה חילוק יש בין דבר שהוא אסור היום ומותר רק לאחר זמן, שהוא בטל כשבעצמות המינים חלוקים הם, אבל "דבר שיש לו מתירין" היום [ולא לאחר זמן] וכגון מים שנתערבו בעיסה, שאף היום מותר להוליך את התערובת למקום ששניהם מותרים לילך בה, כל כי האי גוונא אפילו כשבעצמותם שני מינים הם, עדיין "מין במינו" יחשבו מחמת דינם, ראה שם.

וכתב שם, כי לפי סברא זו שמים בעיסה בעצמותם מין בשאינו מינו הוא, מה שאמרו בתחילת סוגייתנו שמים בעיסה מין במינו הוא "הוייה בעלמא נינהו דלא סלקן, דהא אחיכו

עליה כדאיתא התם, ולמסקנא לא סמיך עלייהו רב אשי כלל, אלא אסקה, דכיון דהוי דבר שיש לו מתירין לא בטל".

4. צריך ביאור: הרי טעם זה אינו שייך אלא במים ולא במלח, ובברייתא משמע שאף המלח אינו בטל בקדירה?!

5. לשון הרמב"ם: הגחלת כרגלי בעליה לא כרגלי שואלה והשלחבת כרגלי מי שהיא בידו, לפיכך: המדליק נר או עץ מחבירו מוליכו לכל מקום שהוא הולך.

והמאירי כתב: וזה שאמר "בכל מקום" ולא אמר "כרגלי המוליך", הוא מפני שאחר שאין

ממנה; ואילו **שלהבת לא נהנין** מדרבנן ולא מועלין בה.

ג. גחלת של עבודה זרה אסורה בהנאה, ואילו **שלהבת של עבודה זרה מותרת**, ואפילו מדרבנן אין בה איסור.

ד. **המוציא גחלת לרשות הרבים**, הרי הוא חייב, ואילו **המוציא שלהבת לרשות הרבים** הרי הוא פטור.

ה. **המורד הנאה מחבירו** הרי הוא אסור בהנאה מגחלתו של חבירו, ומותר בהנאת שלהבתו.

ותמהינן: **מאי שנא שלהבת של עבודה זרה דשריא** מותרת היא בהנאה אפילו מדרבנן, ומאי שנא דהקדש דאסירא מדרבנן, וכדאמרינן: "לא נהנין"!

ומפרשינן טעם החילוק: עבודה זרה כיון דמאיסה היא בעיני האנשים ובדילי אינשי מינה [דרך ישראל להיבדל ממנה] מחמת מאיסותה, לפיכך לא גזרו בה רבנן, לא חששו חכמים שמא יבואו להקל אף בשאר הנאות מעבודה זרה.

אבל הקדש דלא מאיס, ולא בדילי אינשי מיניה כשם שהם בדלים מעבודה זרה, שהרי אין בדלים ממנו אלא מחמת איסורו, לפיכך גזרו ביה רבנן שמא יבואו להקל אף בשאר הנאות.

תו תמהינן על האמור במשנה ובברייתא:

המוציא גחלת לרשות הרבים חייב, ושלהבת פטור.

דעת הרמב"ם: מותר להוליכה בכל מקום שהמדליק הולך.

דעת המאירי: בכל מקום ממש, ואין בה איסור תחומין כלל.

ואגב החילוק הנזכר בין גחלת לשלהבת לענין תחומין, מוסיפה משנתנו חילוקי דינים נוספים בין גחלת לשלהבת:

ב. **גחלת של הקדש**, הרי הנהנים ממנה מועלין בה מדאורייתא ומביאים אשם מעילות.

ואילו **שלהבת של הקדש לא נהנין** ממנה מדרבנן, ולא מועלין אין מביאין על הנאתה אשם מעילות, כי הואיל ואין בה ממש, אין בה מעילה מדאורייתא.

ג. **המוציא בשבת גחלת לרשות הרבים** הרי הוא חייב קרבן בשוגג ומיתה במזיד.

ואילו **המוציא את השלהבת** הרי הוא פטור, ובגמרא יתבאר כיצד הוציאה.

גמרא:

תנו רבנן: **חמשה דברים נאמרו בגחלת**, כלומר חמשה חילוקים נאמרו בין גחלת לשלהבת:

א. הגחלת הרי היא כרגלי הבעלים ואין להוציאה חוץ לתחום הבעלים; ואילו **שלהבת מוליכין אותה בכל מקום.**

ב. **גחלת של הקדש מועלין בה** כשנהנו

בה ממש, אינה בתורת איסור תחומין שיתכן לומר בה רגלי שואל ורגלי מוליך, והודיע כונה

בעצים שהוציא **ביצה קלה**, כלומר: ביצת תרנגולת המתבשלת בקלות.

אביי חלוק על דברי הגמרא שהמוציא שלהבת בקיסם הרי הוא חייב עליה, מפני שלדעתו אין השלהבת חשובה דיה כשהיא אחוזה בקיסם וממהרת ליכבות [רש"י בפירוש ראשון].⁽⁶⁾

ולפיכך **אביי אמר** משני: הברייתא השניה המחייבת על הוצאת שלהבת לרשות הרבים מיירי: **כגון דשייפיה מנא משחא ואתלי ביה נורא** [משח כלי בשמן והדליק את השמן והוציא את השלהבת עם הכלי], ושלהבת כעין זו שאינה ממהרת ליכבות חשובה היא לחייב עליה.

ותמהינן אף על אביי: ותיפוק ליה משום **מנא** [נחייבנו אף בלא שלהבת משום הוצאת הכלי].

ומשנינן: כגון שהוציא את השלהבת כשהיא אחוזה **בחספא** [חרס] המשוח בשמן, וכדמפרש ואזיל.

ואכתי תמהינן: ותיפוק ליה משום **חספא** [נחייבנו משום החרס].

ומשנינן: **בדלית** ליה לחרס **שעורא**.

והא תניא בברייתא אחרת: **המוציא שלהבת כל שהוא** [בלא שיעור] לרשות הרבים הרי הוא **חייב**!?

אמר משני רב ששת: הברייתא המחייבת את המוציא שלהבת לרשות הרבים מיירי: **כגון שהוציאו** לשלהבת **בקיסם**.

כלומר: משנתנו והברייתא הראשונה מיירי שאין השלהבת אחוזה בכלום, ועל כן אינה חשובה לחייבו על הוצאתה; אבל הברייתא השניה מיירי שהיתה השלהבת אחוזה בדבר כל שהוא ועל כן חשובה היא לחייב על הוצאתה.

מתמהת הגמרא על תירוצו של רב ששת:

לדברין שהברייתא מדברת בשלהבת האחוזה בקיסם, אם כן למה לנו לדון לחייבו משום השלהבת, והרי **תיפוק ליה** לחייבו על הוצאה **משום קיסם**, ואפילו לא היתה אחוזה בו שלהבת חייב על הוצאת הקיסם!?

ומשנינן: הברייתא מדברת בשלהבת האחוזה בקיסם **דלית ליה** לקיסם **שיעורא** המחייב על הוצאה.

דתנן: **המוציא עצים** לרשות הרבים, שיעורם כדי לחייב על הוצאתם הוא: **כדי לבשל**

הראשונים אם חפץ שלא קנה שביתה כשקידש היום מסיבה כל שהיא, אם שייך שיקנה שביתה באמצע יום השבת; ודברי הרמב"ם לא ייתכנו אלא כאותן השיטות שאף באמצע השבת קונים שביתה.

6. בפירוש שני כתב רש"י: אף אביי מודה שהשלהבת האחוזה בקיסם חייבים עליה, אלא

זו בעצמה בלשון "בכל מקום". ולשון הר"ח הוא: "הרי הוא כרגלי כל אדם", ולשון כעין זו מצינו בברייתא בעמוד זה גבי מים שנתמלאו בשבת מנהרות המושכין, ונחלקו הראשונים [כפי שיתבאר שם], אם פירושו כרגלי מי שמילא מהם, או שאין להם שביתה כלל, והולכין בכל מקום, ראה שם. וראה עוד בהערה במשנה הבאה, שנחלקו

ברשות היחיד בדבר כל שהוא ונפח בה וניתק את השלהבת והפריחה לרשות הרבים.

מתניתין:

בור מים של יחיד, המים שמילאו מאותו הבור הרי הם כרגלי היחיד, אין מוליכין אותם חוץ לתחומו של בעל הבור.

זבור מים של אנשי אותה העיר כרגלי אנשי [רש"י אינו גורס "אנשי"]⁽⁷⁾ אותה העיר, אין מוליכין אותם אלא בתחום העיר שהוא אלפיים אמה לכל רוח מעיבורי העיר [שבעים אמה ושיריים] והלאה; ואפילו אם עירב הממלא לצד אחד של העיר אין מוליך את המים מחוץ לתחום העיר.⁽⁸⁾

זבור מים של עולי בבל העשויים לעוברי דרכים באמצע הדרך ועשואם בני בבל כדי

דתנן: שיעור חרם כדי לחייב על הוצאתו בשבת הוא: כדי ליתן בין פצים לחבירו [פצימי פתחים וחלונות של עץ, שסודרין אותן למעלה ולמטה ומשתי רוחות] כמו מסגרת חלון שלנו, ופעמים שהן צרים ברוחב ומושיבים שנים זה בצד זה, וצריך שלא יהיה נמוך זה מזה ולא יהיו עקומים, וכשהאחד נוטה, נותן לתחתיו חרס או אבן להשוותו, רש"י, דברי רבי יהודה.

ומקשינן: אלא [אם כן] הא דתנן במשנתנו ובברייתא ראשונה: המוציא שלהבת לרשות הרבים הרי הוא פטור – שעל כרחק מיירי שאינה אחוזה בכלום, כי האחוזה הרי חייבים עליה – היכי משכחת לה [איך אפשר באופן מעשין] שיוציא שלהבת בלא שתהא אחוזה בדבר כל שהוא!?

ומפרשינן: כגון דאדייה אדויי [זרק את השלהבת] לרשות הרבים, שהיתה אחוזה

8. כן פירש רש"י בעירובין מה ב והביא דבריו במאירי כאן, וכן דעת הטור וכתב הבית יוסף שכן נראה מפירוש רש"י.

וכתב התוספות יום טוב לפי דעתם: אם עירב אחד מבני העיר לצד אחד של העיר והפסיד את תחומו לצד שני, אין הוא מעכב את האחרים מלהוליך אלפיים אמה לכל צידי העיר.

ורבינו עקיבא איגר [ראה ליקוטים כאן] כתב לדקדק כדבריו, מלשון רש"י בעירובין.

אלא שתמה: מה הפרש בזה, דהאחרים מעכבים עליו מלהוליכן למקום שעירב הוא לצד אחד של העיר, ואילו אם עירב אחד מבני העיר לצד אחד אינו מעכב על שאר בני העיר מלהוליך לצד שני?!

והמאירי כתב על דברי רש"י: ומכל מקום הרבה חולקין לפרש, הרי הן כאנשי אותה העיר

חידוש משמיענו אביי, שאפילו שלהבת האחוזה בכלי או בחרס ואינה נתפסת בהם כל כך, חייבים עליה.

7. רש"י לא גרס: כרגלי "אנשי" אותה העיר, אלא כרגלי אותה העיר, וכן היא הגירסא בגמרא עירובין מה ב שהביאה משנה זו; ואילו לעיל לח א גבי שור של רועה גרס רש"י: כרגלי אנשי אותה העיר.

וביאור חילוק הלשונות הוא, כי בנדון משנתנו אין מוליכין את המים אלא בתחום העיר ואפילו עירב הממלא לצד אחד [לשיטת רש"י], והוא נקרא: כרגלי אותה העיר, ואילו גבי שור של רועה אם עירב אחד מאנשי העיר לצד אחד הרי הוא מוליכה כרגליו [ראה שם בהערות בשיטת רש"י בזה], והוא נקרא: כרגלי אנשי אותה העיר.

לשתות מהם בעלותם לירושלים, הרי המים שנתמלאו מהם כרגלי הממלא שזכה בהם מן ההפקר.

והטעם: מפני שאנו אומרים "יש ברירה" להחמיר [רש"י], ומשעה שקידש היום ראויים היו מים אלו להיות של הממלא ועל כן קנו את שביתתו.⁽⁹⁾

גמרא:

רמי [הקשה] ליה רבא לרב נחמן:

תנן במשנתנו: בור של יחיד כרגלי היחיד, הרי למדנו שהמים קונים שביתה.

ורמינהו מברייתא: מים שבנהרות המושכין [נובעים במקום אחד ונמשכין הלאה ממקום נביעתם, והן סתם נהרות].

וכן מים שבמעיינות הנובעין מן התהום, אך אין נמשכים חוץ מן הגומות שבמקורם, הואיל ומים נובעים הם אינם קונים שביתה, ואין שביתה למים אלא במי גשמים שנתכנסו שאין כאן לא נביעה ולא המשך [שיטת רש"י].⁽¹⁰⁾

ב. ברש"י מבואר, שלדעת התנא של המשנה אין חפצי הפקר קונים שביתה, אבל אילו היו אף חפצי הפקר קונים שביתה, לא היה מועיל "ברירה" כדי להחיל על המים את שביתת הזוכה, והיו קונים שביתה במקומם.

אבל במאירי פירש משנתנו אף כדעת האומר חפצי הפקר קונים שביתה, ומשום שלא אמרו חפצי הפקר קונים שביתה במקומם, אלא בדבר שאין יכול לזכות אלא המוצאן ואין מציאתו עולה על לב בני אדם שתחול עליהם שביתתם כשיגיע לידם, אבל בור זה שהוא הפקר לכל העולם ויש בו מים לכולם הרי לב הכל עליהם ושביתת כל זוכה וזוכה עליהם, וכל אחד מן הממלאים שביתתו חלה בחלקו מדין ברירה.

10. נתבאר על פי דברי הרשב"א בדעת רש"י וכן דעת המאירי.

ושיטת הראב"ד הובאה ברשב"א ובמאירי לא כן, אלא: שהמים שהם מכונסין בתוך הבור ואין נמשכין לחוץ אעפ"י שהם חיים ונובעים בדין מכונסים הם, ואין הדבר תלוי אלא במשיכה שכל שהם נמשכים אפילו אינם חיים בדין נמשכין הן כגון של הפשרת שלגים, והם

וכל אחד מבני העיר ממלא ומוליך כרגליו, כדין שותפין ומדין יש ברירה, אבל אחר שאינו מאנשי אותה העיר אם לא עירב אחד מאנשי העיר מוליכן אלפים אמה לכל רוח, ואם עירב אחד מן העיר לצד אחר לא יוליכם זה הנכרי אלא אלפים אמה לאותו צד, ואם עירבו שנים מן העיר זה לצפון וזה לדרום לא יזיזם זה הנכרי ממקומן אלא אם כן מילא אחד מבני העיר ונתנם לו.

9. א. שיטת רש"י היא, שאי אפשר שיקנו המים שביתה אלא כשקידש היום, ולכן פירש רש"י שמשנתנו סוברת ברירה להחמיר, ומשקידש היום קנו המים שביתה.

אמנם שיטת הרבה ראשונים היא, שחפצים שלא קנו שביתה כשקידש היום, ויכולים הם לקנות שביתה לאחר מכן הרי הם קונים שביתה, וכפי שיתבאר בהערות בגמרא; ושיטתם היא, שבמשנתנו אין צריך להגיע לדין ברירה, אלא הואיל ולא קנו המים שביתה כשקידש היום כיון שהיו של הפקר, הרי הם קונים שביתה כשיבואו לידי בעלים, ועל כן הם כרגלי הממלא, ובלא דין ברירה.

אתמר: מילא מים מן הבור על דעת לתיתם לחבירו(12) ונתן לחבירו, נחלקו בו האמוראים אם קנו המים את שביתת הממלא או קנו המים את שביתת מי שנתמלאו לו:

רב נחמן אמר: הרי המים כרגלי מי שנתמלאו לו, כי הממלא נעשה שלוחו לקנות עבורו את המים ונקנו לו המים, ולפיכך קנו המים את שביתתו.

ואילו רב ששת אמר: הרי המים כרגלי הממלא, ומפרש פלוגתייהו ואזיל.

במאי קמיפלגי [מה טעם מחלוקתם]?

ומפרשינן: מר רב ששת סבר: בירא דהפקרא הוא [בור של הפקר הוא] כי הפקירוהו עולי בכל לכל מאן דבעי, וקיימא לן: המגביה מציאה לחבירו לא קנה חבירו,

הרי הן כרגלי כל אדם, כלומר: לא קנו שביתה כלל, לא של עצמם ולא של בעליהם ולא של הממלא מהם, אלא מוליכין אותן לכל מקום שירצו [רש"י].(11)

והטעם: הואיל והמים נעים ונדים אין הם קונים שביתה; ותיקשי ממשנתנו ששינוי שהמים קונים שביתה?!

אמר [משני] רבה: הכא במשנתנו במאי עסקינן: במים המכונסין בבור, ומתוך שאינם נעים ונדים הרי הם קונים שביתה, והואיל ויש להם בעלים הרי הם קונים את שביתת בעליהם.

ואתמר נמי, אמר רבי חייא בר אבין אמר שמואל: משנתנו מיירי במכונסין.

שינוי במשנה: ושל עולי בכל כרגלי הממלא:

"כרגלי כל אדם" היינו "כרגלי הממלא", ומאותו טעם שבמשנתנו מבואר שהמים בבור של עולי בכל הרי הן כרגלי הממלא, אף כאן הרי הם כרגלי הממלא.

וביאר שם: כל דבר שאינו קונה שביתה כשקידש היום, אם משום שהיו חפצי הפקר, ואם משום שנעים ונדים הם, ואם משום סיבה אחרת שלא היה אפשר שיקנו שביתה כשקידש היום, הרי הם קונים שביתה מאותה שעה שראויים הם לקנות שביתה; וכן מבואר בריטב"א שם; וראה עוד בתוספות עירובין מו א ד"ה נהרות, והביאו שם דברי רש"י שבטוגייתנו.

וכשיטת התוספות מבואר ברא"ש כאן שכתב: "כרגלי כל אדם" ו"כרגלי הממלא" הכל דבר אחד, וכדעת התוספות מבואר גם במאירי כאן.

12. אבל מילא לעצמו ונתן לחבירו, הרי המים כרגלי הממלא הראשון, רש"י.

מפרשים מעיינות הנובעים שיש להם זחילה קצת אבל בורות אע"פ שנובעים מכונסים הם לענין זה הא כל שהוא נמשך לא קנה שביתה.

11. שיטת רש"י היא, ש"כרגלי כל אדם" שבלשון הברייתא, ו"כרגלי הממלא" שבלשון משנתנו, שני דברים הם, והמים שבנהרות אינם כרגלי הממלא וכמו במשנתנו, אלא לא קנו שביתה כלל.

וטעמו, כי אי אפשר שתיקנה שביתה אלא בבין השמשות, והואיל והמים שבנהרות אין קונים שביתה כיון שנדים הם, שוב לא תיקנה להם שביתה כרגלי הממלא אלא כשקידש היום. ומטעם זה כתב רש"י במשנתנו בבור של עולי בכל שהוא כרגלי הממלא משום שאומרים ברירה להחמיר, כי בלא דין ברירה אי אפשר שתיקנה שביתה אחר שקידש היום.

אבל התוספות בעירובין מה ב ד"ה ביום טוב חלוקים על רש"י, ולדעתם, מה שאמרו כאן

ואם אמר: הריני עליך חרם ואתה עלי, שניהם אסורין זה בזה בהנאה.

ומותרין שניהם בהנאה מהחפצים של עולי כבל המפורטים בהמשך, ואין חשובה הנאתם כהנאה זה מזה.

ואסורין שניהם בהנאה מחפצים של אותה העיר, שהרי שותפין הם בחפצים אלו, והשותפין שנדרו הנאה זה מזה אסורים בהנאה ממה שהם שותפים בו.

ומפרשת המשנה:

ואלו הן דברים של עולי כבל:

הר חבית הלשכות והעזרות, ובור של אמצע הדרך הוא בור של עולי כבל שנזכר במשנתנו.

ולכן אף הממלא לאחר מבור של הפקר אין אותו אדם קונה את ההפקר, אלא הממלא הוא שקונה.⁽¹³⁾

ומר רב נחמן סבר: בירא דשותפי הוא, לא הפקירוהו בני כבל אלא נתנוהו לכל ישראל שיהיו שותפין בו, "וכשומר זה לחבירו למלאות לו מחלקו והלך בשליחותו"⁽¹⁴⁾ נעשה שלוחו ואין זה מגביה מציאה לחבירו", [לשון רש"י].⁽¹⁵⁾

איתיביה רבא לרב נחמן: ראובן שאמר לחבירו שמעון: הריני עליך חרם, הרי המודר [שמעון] אסור בהנאה מחפציו של ראובן, כי כך מתפרשים דבריו של ראובן: ממוני אסור בהנאה עליך כחומי בדק הבית.

לט-ב ואם אמר ראובן: הרי אתה עלי חרם, מתפרשים דבריו: ממון שמעון יהא אסור עלי כחרם, ולכן הנודר [ראובן] אסור בהנאה מחפציו של שמעון.

13. הטעם שהמגביה מציאה לחבירו לא קנה חבירו, כתב רש"י משום שהתופס לבעל חוב במקום שחב לאחרים לא קנה, ואף כאן חב הוא לאחרים הרוצים לזכות מן ההפקר.

14. ברש"י בבא מציעא י א ד"ה לא קנה, מבואר, שאם עשה הנושה את חבירו שליה לתפוס לו משל בעל חובו, קנה הנושה.

ולפי זה צריכים ביאור דברי רש"י כאן שכתב, שמחלוקת רב ששת ורב נחמן מיירי, שהיה הממלא שלוחו של מי שנתמלאו לו, שהרי אם כן למה אמרו בסוגייתנו שאינו קונה משום שהמגביה מציאה לחבירו לא קנה חבירו, והרי הטעם הוא משום שהתופס לבעל חוב במקום שחב לאחרים לא קנה, וכמו שכתב רש"י לעיל, וכיון שבשליחותו הלך הרי אין זה מגביה

מציאה לחבירו.

15. לדעת רב נחמן: מה שכל אחד ממלא ומוליכו עמו דנין אנו מדין "יש ברירה" שמחלקו הוא ממלא, רשב"א ומאירי.

והנה ברש"י במשנה כתב הטעם שהוא כרגלי הממלא משום ש"יש ברירה להחמיר".

ואמנם זה אינו אלא לפי מאן דסבירא ליה בירא דהפקירא הוא, שלפי זה אם לא תאמר ברירה יהיה מותר להוליך בכל מקום שהוא כיון דחפצי הפקר אינם קונים שביתה, וכמו שכתב רש"י במשנה, נמצא על ידי ברירה אנו מחמירים לאסור להוליכו חוץ לרגלי הממלא.

אבל לדעת רב נחמן אינו ברירה להחמיר אלא להקל, כי בלאו "ברירה" יהיה אסור להוליך כרגלי הממלא שהרי אף של אחרים היא; ולדעת